

partij en bij anarchosyndicalistische vrijwilligers in de oorlog. In 1919 leidt hij het Italiaans persbureau bij de vredesonderhandelingen in Versailles en als cultureel attaché in Warschau maakt hij de bolsjewistische bezetting van Polen mee. In 1921 terug in Italië werkt hij een tijdlang samen met de Futuristen. In 1922 wordt hij lid van de fascistische partij, waar hij zich met de vakbondswerking zal bezighouden. In 1924 richt hij het tijdschrift *De Verovering van de Staat* op, en verwoordt daarin de stellingen van de revolutionaire vleugel van het fascisme, en in 1925 ondertekent hij het "Manifest van de Fascistische Intellectuelen". 1926 betekent voor hem een keerpunt en begint hij aan een roman met de ronkende titel *Don Camaleone, de roman van een kameleon*, met bijtend sarcasme gericht tegen Mussolini. In 1929 wordt hij als journalist bij *La Stampa* naar Rusland gestuurd, waar hij zowel Gorki als Stalin ontmoet. *Techniek van een staatsgreep* publiceert Malaparte in het Frans, omdat hij denkt dat een Italiaans boek tegen Mussolini verboden zou worden. Het betekent in elk geval wel de internationale doorbraak van Curzio Malaparte, die in 1933 uit de fascistische partij wordt gestoten – op persoonlijk bevel van Mussolini dan nog wel. En ondanks zijn arrestatie en gevangenzetting krijgt hij via Ciano toestemming om op het eiland Ischia en in de badplaats Forte dei Marmi verblijf te houden en blijft hij meewerken aan allerlei boeken en periodieken.

In het begin van de Tweede Wereldoorlog wordt Malaparte opgeroepen voor het front en zal hij worden ingezet in Rusland, Polen, Finland en Duitsland. Hij doet er voldoende inspiratie op voor zijn boek *Kaputt*. In 1943 keert hij spoorslags naar Italië terug als hij verneemt dat Mussolini opzij werd gezet. Hij wordt er echter onmiddellijk als fascist gearresteerd, terwijl hij op dat moment het lidmaatschap bij de communistische partij had aangevraagd. In 1944 wordt hij verbindingsofficier voor de geallieerden, maar zelfs dan wordt hij een aantal keren gearresteerd omwille van vermeende fascistische sympathieën. Hij sterft in 1957 en is dan zowel lid van de republikeinse als van de communistische partij. Volgens sommigen is hij het schoolvoorbeeld van een bepaald type Italiaanse intellectueel, een typische kameleon, zoals zovelen voor hem (zoals bvb. Giovanni Papini, Gabriele d'Annunzio) als na hem (Pier Paolo Pasolini).

Zeker zullen de pagina's, waarin het conflict tussen Lenin, Stalin en Trotski (uitgebreid) behandeld wordt, ook inzake de verschillende standpunten met betrekking tot de techniek van de staatsgreep, veel lezers kunnen boeien. Daarboven heeft Malaparte een zeer scherpe pen.

6 OVER EEN MONUMENT UIT DE MODERNE DUITSE GESCHIEDENIS

» gelezen door P.V.W.

Toen hij nog student was, wist Sam van Clemen (°1970) (licentiaat Moderne Geschiedenis (KU.Leuven) en Archivistiek (VUB)) het met zekerheid: hij zou alles op alles zetten om aan historisch onderzoek te kunnen doen. En hij heeft woord gehouden. Van Clemen is met onze redacteur Pieter Jan Verstraete in feite uitgegroeid tot de voornaamste veelschrijver – historicus in het Vlaanderen van vandaag. Het enige verschil met Verstraete bestaat hierin dat deze laatste zich tot nu toe vooral op biografisch werk heeft toegelegd, terwijl de Turnhoutenaar van Clemen zowat van alle markten thuis is: stadsgeschiedenis (over Turnhout en de provincie Antwerpen tijdens de beide wereldoorlogen), referentiewerken (opnieuw over de beide wereldoorlogen), biografieën (Abraham Lincoln, Jozef Weyns, artikels over de figuur van Wouter Lutkie...). In deze aflevering van TekoS krijgen wij meteen ook de gelegenheid om van Clemens nieuwste boek voor te stellen. Het is weer een biografie geworden, en zeker niet van de minste: Sam van Clemen heeft immers als eerste in de lage landen een volwaardige Nederlandstalige biografie over Konrad Adenauer geschreven. Vermits de uitgeverij Aspekt van Perry Pierik de commerciële gang van zaken opvolgt heeft deze publicatie – tot stand gebracht door een Vlaming- meteen ook een grote kans om ruimschoots te worden verspreid in Rijksnederland.

De lezing heeft ons echter overtuigd: "*Konrad Adenauer, een biografie*" mag men een puik boek noemen. Het is onderverdeeld in een 9-tal hoofdstukken. Ca. de eerste

helft ervan behandelt het interbellum, de andere helft beschrijft de periode waarin Adenauer kanselier was tot en met de jaren na zijn aftreden.

Konrad Adenauer werd geboren op 6 januari 1876 te Keulen, stad – die toen nog tot het koninkrijk Pruisen behoorde en – waar hij bijna altijd is blijven wonen. Hij kreeg thuis onderricht van zijn vader Johannes Conrad, wiens derde zoon hij was. Hij had verder ook nog twee zusters. Adenauer zou tijdens zijn hele leven vooral van rozenkweek, gothiek en poëzie houden. Hij behoorde tot de generatie die nog klassieke auteurs uit het hoofd kon opzeggen. Zijn *Abitur* wist hij in de wacht te slepen mits collectief bedrog vanwege de hele klas. Zijn studies Rechten deed hij achtereenvolgens aan de universiteiten van Freiburg-im-Breisgau, München en Bonn. Na verschillende, eerder bescheiden, functies als jurist te hebben uitgeoefend, schopte hij het rond zijn dertigste levensjaar tot schepen van de stad Keulen voor het katholieke *Zentrum*. Dit schepenambt zou hij gedurende de hele Eerste Wereldoorlog bekleden. Hij deed de nodige inspanningen opdat de socialisten van de SPD mee in het stadsbestuur zouden zitten. Anderzijds onderhield hij ook goede contacten met liberale joden die Keulen tijdens de oorlogsjaren financieel mee ondersteunden. Vanaf 18 september 1917 zou Konrad Adenauer 12 jaar lang burgemeester (de jongste ooit) zijn. Na de oorlog werd Keulen gedurende enige tijd bezet door de Engelsen met wie Adenauer, ook tijdens de republiek van Weimar goed kon opschieten. Hij was hen in feite dankbaar, want ongetwijfeld hadden de communisten, gezien de benepen politieke omstandigheden, in de stad de macht kunnen grijpen. Adenauer stond er voor bekend een goed organisator te zijn, inzake bvb. voedselvoorrading voor de bevolking en spoorwegtransport voor het leger.

Na de dood van zijn vrouw Emma – een gebeurtenis die voor hem een zware slag betekende – huwde Adenauer de 19 jaar jongere Gussie, zijn buurmeisje eigenlijk. In diezelfde periode komen ook zijn minder goede karaktertrekken aan bod: hij was zeer opvliegend en kende menige woede uitbarsting. Vermoedelijk zat het vele werk en de moeilijkheden die ermee gepaard gingen er voor iets tussen. Desniettemin leidde de burgemeester van Keulen een Spartaans leven, waarin strakke schema's een eerste

rangsrol vertolkten: op de eerste plaats kwam de politiek, daarna het familieleven. Adenauer eiste dat zijn naastbestaanden hiervoor begrip konden opbrengen.

Ondanks zijn ambt van burgervader in één van de grootste Duitse steden had Adenauer ook nog politieke ambities daarbuiten. Zo vatte hij het (mislukte) plan op om een Rijnlandse staat in het leven te roepen. Hij werd (vooralsnog) geen kanselier, dan wel voorzitter van de Eerste Kamer van Pruisen. Met de man die wel kanselier werd, Gustav Stresemann (1878-1929), verhiel hij zich echter als water tot vuur. Toen de nationaal-socialisten aan de macht kwamen (1933) zetten zij Adenauer af als burgemeester van Keulen. Deze laatste hield zich van toen af zoveel mogelijk op de achtergrond – de auteur Sam Van Clemen heeft nog geen 30 pagina's over voor deze periode...-, hetgeen niet wegnam dat hij een aantal keren gearresteerd werd, zagezegd omdat hij gemene zaak zou hebben gemaakt met bepaalde tegenstanders van het regime. Adenauer verachtte (vanzelfsprekend) de NSDAP. Maar gunde de partij in zekere zin bepaalde successen.

Na de val van het Derde Rijk liet Konrad Adenauer al snel opnieuw van zich spreken. Hij trad toe tot de pas opgerichte *Christen-Demokratische Union* (CDU), dewelke hij in een tijdspanne van nauwelijks drie jaar volledig aan zich ondergeschikt maakte. In 1948 droeg hij er zijn steentje toe bij om de grondwet van de Bondsrepubliek op te stellen in de hoedanigheid van voorzitter van de Parlementaire Raad. Het is dus nauwelijks een verrassing te noemen dat hij in 1949 (hij was reeds 73!) tot bondskanselier werd verkozen, functie die hij 14 jaar lang zou blijven uitoefenen. In die periode realiseerde hij voor de Bondsrepubliek een herstel op verschillende niveaus: op economisch, politiek en moreel vlak. Met minister Ludwig Erhard in Adenauers kabinet bleek Duitsland in staat tot wat het "*Wirtschaftswunder*" wordt genoemd. De verliezer van twee wereldoorlogen ontpopte zich weldra als een economische grootmacht, niet alleen in Europa, maar ook op wereldschaal. Verder bleek Duitsland met Adenauer aan het roer ook één van de grote gangmakers van de Europese Eenmaking te zijn. Dit resulteerde in de ondertekening van de Verdragen van Rome. Met succes wist de kersverse kanselier komaf te maken met het statuut van Duitsland als bezette mogendheid. Alsook

ging hij van start met de politiek van *Wiedergutmachung* tegenover de Joden. En hij streefde tevens naar verzoening met de geallieerden. Op binnenlands vlak diende hij nauwelijks met concurrenten rekening te houden. De CDU speelde de figuur van de katholieke Adenauer electoraal maar al te graag uit als een absolute zekerheid met het oog op de machtsuitoefening. Al deze positieve elementen konden echter niet beletten dat de hoogbejaarde politicus meer en meer eigengereid en autoritair voor de dag kwam. Naarmate hij ouder werd bleek hij veelal ijdel, achterdochtig en heberig te zijn. Meer nog, hij was in staat niets of niemand te ontzien en hij schrok er ook niet voor terug laster te verkopen. Toen hij daarenboven zijn toch wel veel gelauwerde minister Ludwig Erhard niet als zijn opvolger wilde hebben, liet de partij “*der Alte*” voorgoed als een baksteen vallen... Konrad Adenauer overleed plots in 1967 op 91-jarige leeftijd. Het doet allemaal zo'n beetje denken aan de laatste levensjaren van de Vlaamsgezinde socialistische politicus Kamiel Huysmans (1871-1968), toen er ook niet langer voor hem een hoofdrol weggelegd was in het politiek bedrijf van de Belgische Socialistische Partij. Auteur Sam Van Clemen heeft trouwens in het boek dat wij hier bespreken Konrad Adenauer herhaaldelijk in een ‘Belgische context’ geplaatst, al was het maar om te antwoorden op de vraag: Wat had Adenauer nu met België te maken?

Toch kan men niet ontkennen dat Adenauer een uitzonderlijke persoonlijkheid was. Niet toevallig behoorde hij samen met Schuman, Monnet, Marshall, Luns, De Gasperi, Spaak en de Gaulle (en nog vele anderen) tot een niet alledaagse generatie staatslieden die Europa verder op de wereldkaart plaatsten. Tot vandaag beschouwen de Duitsers de gewezen kanselier als de grootste Duitser aller tijden.

Met “Konrad Adenauer, een biografie” heeft Sam Van Clemen een vlot leesbaar boek geschreven en meteen ook een lacune opgevuld in het bereik van de Nederlandse letteren. Elke geïnteresseerde in de (naoorlogse) politiek van Duitsland moet mijns inziens dit boek lezen. Het is trouwens meer dan enkel maar een biografie. Men mag zelfs spreken van een heus naslagwerk. Na de tekst volgen er immers meerdere bijlagen: een biografisch repertorium met veel namen en erbij passende data van personen die vaak worden geciteerd doorheen het werk, een chronologie van

Adenauers leven, een lijst met de kanseliers en de presidenten sedert de Eerste wereldoorlog tot de dag van vandaag (hoewel Horst Köhler als laatste president vermeld staat), de volledige samenstelling van de kabinetten die Adenauer leidde en tot slot een personen- en plaatsnamenregister. Lezen en/of kopen maar, zou ik durven zeggen!

7 OM BART DE WEVER TE PLEZIEREN...

» gelezen door P.V.W

Gerd de Ley is vooral bekend omwille van zijn citaten -en spreukenverzamelingen. Zijn laatste publicatie van dergelijke aard is een bundel met 300 alfabetisch geordende Latijnse spreuken / citaten die volgens verzamelaar de Ley zelf (samen met Wannes Gyselinck) “de tand des tijds doorstonden”. De enkele, als meest belangrijk geachte, spreuken krijgen een groter lettertype mee (*Alea iacta est, Verba volant – scripta manent, Acta est fabula...*) Elk Latijns citaat wordt gevolgd door een letterlijke en / of figuurlijke vertaling. Zo is de letterlijke vertaling van “*lapsus digiti*” ‘een uitschuiver van de vinger’, hetgeen vrij vertaald ‘tikfout’ zou moeten betekenen (p.59). Het bij Cicero gelezen “*Praeterita mutare non possumus*” luidt omgezet naar het Nederlands ‘het verleden kunnen wij niet veranderen’, een betere – maar figuurlijke – vertaling zou echter kunnen zijn: ‘gedane zaken nemen geen keer’ (p.92). De meeste van de 300 spreuken zijn nochtans ‘letterlijke vertalingen.

De citaten zijn – en dit is allerm minst een verrassing – meestal afkomstig van klassieke auteurs en dichters, zoals de reeds vermelde Cicero, Horatius, Livius, Ovidius, Plautus, Sallustius, Seneca, Vergilius enzovoort. Maar ook (vroege) Middeleeuwen doen hun zegje, Augustinus (354-430) bvb. of Keizer Lotharius I (795-855). Dat het Humanisme en de Renaissance een heropbloei van de cultuur en de kunsten uit de Antieke Wereld nastreefden blijkt ook